

2018.gada
ASV Valsts Departamenta Ziņojums
„Par cilvēku tirdzniecības novēršanu”

LATVIJA
2. LĪMENIS

Latvijas valdība pilnībā neizpilda minimālos standartus, lai apkarotu cilvēku tirdzniecību, tomēr tā pieliek ievērojamas pūles, lai tos ieviestu. Salīdzinot ar pārskata periodu, ko izvērtēja iepriekšējais ziņojums, Latvijas centieni uzlabojās, tāpēc Latvija saglabāja tās vietu 2.līmenī. Latvijā cilvēku tirdzniecības novēršanas centieni uzlabojās, jo valsts apmaksātajā palīdzības programmā personām, kas cietušas šī nozieguma rezultātā, tika iekļauts vairāk upuru kā iepriekš; Latvija laboja normatīvo regulējumu, lai noteiktu, ka licencētām darbā iekārtošanas aģentūrām, kas piedāvā iekārtošanu darbā ārpus Latvijas, jānodrošina vismaz minimālā alga, kas noteikta attiecīgajā mērķa valstī; un uzlaboja Administratīvo pārkāpumu kodeksu, lai aizsargātu upurus, kas piespiesti veikt pārkāpumus. Neskatoties uz šiem centieniem, Latvijā netika ieviesti minimālie standarti vairākās būtiskās jomās. Samazinājās to personu skaits, pret kurām tika uzsāktas kriminālvajāšanas par cilvēku tirdzniecību, un personām, kas notiesātas par cilvēku tirdzniecību, tiesas turpināja noteikt maigus sodus, parasti neparedzot cietumsodu. Dažādu dienestu darbiniekiem trūka zināšanu par cilvēku tirdzniecības pazīmēm, kas apgrūtināja šādu gadījumu identificēšanu, it īpaši starp sievietēm un nepilngadīgajām prostitūcijas industrijā. Nepilngadīgie no valsts ārpus ģimenes aprūpes iestādēm bija pakļauti cilvēku tirdzniecības riskiem seksuālas izmantošanas nolūkā un viņiem nebija tiesību saņemt valsts apmaksātos palīdzības pakalpojumus cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzības programmas ietvaros.

Rekomendācijas Latvijai: Veicināt sekmīgu kriminālvajāšanu lietās par cilvēku tirdzniecību (Krimināllikuma 154.-1 pants) un noteikt notiesātajām personām bargākus sodus; uzlabot cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanas centienus, īpašu uzmanību pievēršot nepilngadīgajām personām ārpus ģimenes aprūpes sistēmā, kas iesaistītas prostitūcijā, un personām, kas legāli nodarbojas ar prostitūciju; sniegt cilvēku tirdzniecības upuru palīdzības pakalpojumu nepilngadīgajiem no valsts ārpus ģimenes aprūpes iestādēm, piemēram, no bērnu namiem; labot normatīvo regulējumu, lai panāktu, ka valsts apmaksātajā cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzības programmā iekļaujami nepilngadīgie no valsts ārpus ģimenes aprūpes iestādēm; paplašināt apmācību iespējas tiesu sektora darbiniekiem, lai veicinātu viņu izpratni par visām cilvēku tirdzniecības formām un uzlabotu viņu prasmes piemērot saistošo regulējumu; paplašināt apmācību iespējas tiesībsardzības sektora darbiniekiem par darbu ar upuriem, par pierādījumu apkopošanu un par psiholoģiska rakstura ietekmēšanas atpazīšanu; un izvērst sabiedrību izglītojošos pasākumus, lai par cilvēku tirdzniecības apdraudējumu izglītotu to personu grupas, kas pakļautas šim riskam.

Kriminālvajāšana

Latvijas tiesībsardzības iestāžu centieni, lai apkarotu cilvēku tirdzniecību, saglabājās kā iepriekš. Krimināllikuma panti 154.-1 un un 154.-2 paredz kriminālatbildību par cilvēku tirdzniecību seksuālas izmantošanas un piespiedu darba nolūkā un kā maksimālo sodu nosaka cietumsodu līdz 15 gadiem. Likumā paredzētais sods par cilvēku tirdzniecību ir pietiekami bargs un samērojams ar sodiem, kas paredzēti par citiem smagiem noziegumiem, piemēram, ar sodu par izvarošanu. Tiesnešiem un prokuroriem ir tiesības lietas pārkvalificēt un 154.-1 panta vietā piemērot apsūdzības pēc citiem pantiem. Cilvēku tirdzniecības lietās iespējams piemērot 164.pantu, kas paredz maigas sankcijas, piespiedu darbu vai naudassodu, par personas iesaistīšanu prostitūcijā, izmantojot viltu vai personas bezpalīdzības stāvokli. Bez tam tika saņemta informācija, ka gadījumi, kuros ir aizdomas par cilvēku tirdzniecību, visdrīzāk tiek izmeklēti un virzīti uz tiesu kā sutenerisma vai seksuālas izmantošanas nosūtīšanas lietas. Atbildīgie sektori piemēroja Krimināllikuma pantu 165-1, kas paredz sodu par personu nosūtīšanu seksuālai izmantošanai, lai novērstu iespējamus cilvēku tirdzniecības gadījumus, uzrādot apsūdzības nozieguma veicējiem, kas centās ievilināt upurus seksuālas izmantošanas tīklos ārvalstīs.

Valsts policijas nodaļa, kopumā 19 darbinieki, specializējās cilvēku tirdzniecības, viltus laulību un saistītu noziegumu izmeklēšanā. Salīdzinājumā ar 2016.gadu, kad policijā uzsāka četrus jaunu cilvēku tirdzniecības gadījumu izmeklēšanu, turot aizdomās par šī nozieguma veikšanu trīs personas, 2017.gadā policija uzsāka septiņu jaunu cilvēku tirdzniecības gadījumu izmeklēšanu pēc 154.-1 panta, piešķirot aizdomās turētā statusu četrām personām. Tiesvedības procesi 2017.gadā tika uzsākti pret trim aizdomās turamajiem par cilvēku tirdzniecību pēc 154.-1 panta (2016.gadā tiesvedība tika uzsākta pret vienpadsmit aizdomās turamajiem). Tāpat kā 2016.gadā, pēc 154.-1 panta tika notiesāti četri cilvēku tirgotāji. Trim notiesātajām personām tiesas noteica nosacītus sodus, nevis cietumsodus, vienai personai tika piemērots naudassods. Pēc panta 165-1, tika uzsāktas izmeklēšanas astoņās jaunās lietās ar piecām aizdomās turamajām personām, un perioda laikā, ko izvērtē šis ziņojums, sešas personas tika notiesātas, nevienai no viņām neparedzot cietumsodu. Salīdzinājumam, 2016.gadā notika desmit jaunas izmeklēšanas ar četrām aizdomās turamajām personām un notiesājošiem spriedumiem attiecībā uz desmit personām. 2014.gada kriminālprocess pret diviem Rīgas pašvaldības policijas pārstāvjiem, kas iesaistīti sutenerisma atbalstīšanā, šī ziņojuma pārskata perioda noslēgumā joprojām atradās tiesvedības procesā. Valsts policijas specializētā nodaļa 2016.gadā informēja par pirmo izmeklēšanu vismaz pēdējo sešu gadu laikā vietēja mēroga darba ekspluatācijas lietā, kurā tika konstatēts, ka vismaz 22 Latvijas iedzīvotāji, iespējams, tika turēti parādu verdzībā, ekspluatēti lauku saimniecībā un piespiesti veikt noziedzīgas darbības atlīdzībā pret alkoholiskajiem dzērieniem un parādu atlaišanu. Šajā lietā divām personām uzrādītas apsūdzības par cilvēku tirdzniecību, un šī ziņojuma pārskata perioda noslēgumā šī lieta atradās iztiesāšanas stadijā. 2017.gadā Latvija sadarbojās ar Lielbritānijas kolēģiem piespiedu darba lietas izmeklēšanā ar 12 aizdomās turamajām personām par cilvēku tirdzniecību – visi 12 ir Latvijas valsts piederīgie, kas vervēja cilvēku tirdzniecības upurus no Latvijas ekspluatācijai Lielbritānijā. Latvijā tika uzsākts četrus aizdomās turamo personu izdošanas process kriminālvajāšanai un notiesāšanai Lielbritānijā.

Ilglaicīgas problēmas tiesu sistēmā, kā piemēram, laukietilpīgi tiesvedības procesi un maigi sodi, kas bieži neparedzēja cietumsodu notiesātajiem cilvēku tirgotājiem, apgrūtināja Latvijas centienus cilvēku tirdzniecības lietu kriminālvajāšanā.

Novērotāji ziņoja, ka tiesībaizsardzības sektora pārstāvjiem, tiesnešiem un prokuroriem nepieciešamas tālākas apmācības, jo sevišķi par jautājumiem, kas attiecas uz attiecīgā normatīvā regulējuma piemērošanu, uz darbu ar upuriem, pierādījumu iegūšanu un uz izpratnes veidošanu par psiholoģiska rakstura piespiešanu. Perioda laikā, kuru izvērtē šis ziņojums, šāda veida apmācībām bija valsts atbalsts un sadarbībā ar starptautiskajām un nevalstiskajām organizācijām par cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu un palīdzības sniegšanas tematiku tika apmācīti vairāk kā 400 publiskā sekora darbinieki (sociālie darbinieki, tiesībaizsardzības iestāžu un pašvaldību pārstāvji). Tiesnešu mācību centrs organizēja apmācības par nepilngadīgo personu cilvēku tirdzniecību, kuru mērķauditorija bija prokurori, tiesneši un tiesnešu palīgi. Apmācību jomā Valsts policija sadarbojās ar starptautiskajiem partneriem un nevalstisko sektoru, Valsts robežsardze, savukārt, par cilvēku tirdzniecības upuru identificēšanu apmācīja 25 no saviem darbiniekiem.

Upuru aizsardzība

Latvija uzlaboja centienus palīdzības pakalpojumu jomā cilvēku tirdzniecības upuriem. Valdība piešķīra tiesības divām nevalstiskajām organizācijām (NVO) sniegt valsts apmaksātus palīdzības pakalpojumus 2017. un 2018. gadā. Šī programma nodrošināja cilvēku tirdzniecības upuriem medicīnisku un psiholoģisku palīdzību, viņu tiesību pārstāvību, izmitināšanas un integrācijas pakalpojumus. 2017.gadā valstī pieejamais finansējums cilvēku tirdzniecības palīdzības programmai palielinājās un bija €135,110 (\$162,200), salīdzinot ar €133,275 (\$155,990), kas bija pieejami 2016.gadā. Upuru uzņemšanai valsts apmaksātā palīdzības programmā bija nepieciešams vai nu tiesībaizsardzības iestādes atzinums vai NVO sasauktas profesionāļu komisijas atzinums. Salīdzinājumā ar 2016.gadu, kad valsts palīdzības programmā tika reģistrēti 14 jauni upuri, 2017.gadā programmā reģistrēja 24 jaunus upurus. Seši no tiem bija vīrieši, 18 bija sievietes, trīs no viņām nepilngadīgās, kas bija pakļautas seksuālai ekspluatācijai. Normatīvais regulējums attiecībā uz valsts palīdzību cilvēku tirdzniecības upuriem paredzēja pakalpojumu saņemšanu sešu mēnešu periodā, bet tie upuri, kuru lietās notika kriminālvajāšana, saņēma palīdzību, galvenokārt juridiskas konsultācijas, arī tiesvedības procesa laikā. Tiesībaizsardzības, imigrācijas un sociālie dienesti izmantoja izstrādātās norādes par upuru identificēšanu. Pārstāvji no valdības izveidotās darba grupas nacionālā rīcības plāna ieviešanas koordinēšanai atzina, ka lielākajā daļā valsts aģentūrās to pārstāvjiem trūka vai nu vēlēšanās jeb praktisko zināšanu cilvēku tirdzniecības gadījumu atpazīšanā. Eksperti norādīja, ka tās publiskā sektora struktūrvienības, kuru primārais mērķis nav cilvēku tirdzniecības gadījumu atklāšana, piemēram, Valsts robežsardzes vai Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes darbinieki, pārskata perioda laikā neatpazīna cilvēku tirdzniecības gadījumus, kuros uzsāktas izmeklēšanas vai palīdzības pakalpojumu sniegšanas pasākumi upuriem. Joprojām problemātiska bija nepilngadīgu cilvēku tirdzniecības upuru identificēšana, kas pakļautas seksuālai ekspluatācijai valsts teritorijas ietvaros. Normatīvais regulējums neparedzēja, ka personām no valsts ārpus ģimenes aprūpes iestādēm, piemēram, no bērnu namiem, ir tiesības saņemt valsts palīdzību speciālās cilvēku tirdzniecības upuru palīdzības programmas ietvaros. Tika saņemtas ziņas par piecām nepilngadīgām personām no valsts ārpus ģimenes aprūpes iestādēm, kas, iespējams, bija cietušas cilvēku tirdzniecības rezultātā, un par kurām bija paziņots tiesībaizsardzības iestādēm. Eksperti pauda bažas par seksuālas ekspluatācijas gadījumiem to personu vidū, kas legāli nodarbojas ar prostitūciju, un norādīja, ka tiesībaizsardzības pārstāvju mērķis ir konstatēt prostitūcijas noteikumu vai citu normatīvo aktu pārkāpumus nevis identificēt potenciālos cilvēku tirdzniecības gadījumus.

NVOs informēja, ka sadarbība cilvēku tirdzniecības lietās ar tiesībaizsardzības sektoru uzlabojās. 2017.gadā 13 upuri sadarbojās ar tiesībaizsardzības sektoru, tomēr cilvēku tirdzniecības upuri, kas bija vīrieši, bieži sadarbojās nelabprāt, jo viņiem bija kauns par pārciesto. Latvijas tiesu telpās bija video un audio aprīkojums, ko izmantot, lai nepieļautu upuru konfrontāciju ar apsūdzētajām personām tiesvedības laikā. Kriminālprocesa likums noteica īpašus pasākumus attiecībā uz cilvēku tirdzniecības upuru aizsardzību, tostarp upuru pratināšanu atsevišķās telpās, pārliecināšanos, ka upuru pratināšanu veic tā paša dzimuma prokurors vai tiesnesis kā upurim, tiesības uz slēgtu tiesas sēdi un tiesvedībā izmantot ierakstītas liecības. Perioda laikā, kuru izvērtē šis ziņojums, tika grozīts Administratīvo pārkāpumu kodekss, kas tagad paredz, ka administratīvo atbildību cilvēku tirdzniecības upurim var nepiemērot, ja pārkāpumi tika veikti piespiedu kārtā, kamēr upuris tika ekspluatēts cilvēku tirdzniecībā. Valsts juridiskās palīdzības aģentūra, kas administrē kompensāciju programmu dažādu noziegumu upuriem, 2017.gadā piešķīra kompensāciju vienam cilvēku tirdzniecības upurim. Pieci cilvēku tirdzniecības upuri palīdzības programmas ietvaros saņēma valsts apmaksātus repatriācijas un citus pakalpojumus.

Preventīvais darbs

Publiskās pārvaldes sektors uzlaboja preventīvos pasākumus cilvēku tirdzniecības novēršanai. Cilvēku tirdzniecības novēršanas pasākumu koordinēšanas darba grupa uzraudzīja cilvēku tirdzniecības apkarošanas aktivitātes, nodrošināja informācijas apmaiņu un ieviesa rīcības plānu 2014.-2020.gadam. Pašvaldībās notika darbinieku apmācības, un divās pašvaldībās tika formāli izveidotas cilvēku tirdzniecības novēršanas darba grupas. Latvija laboja normatīvo regulējumu, lai noteiktu, ka licencētām darbā iekārtošanas aģentūrām, kas piedāvā darba vietas ārpus Latvijas, jānodrošina vismaz attiecīgajā valstī noteiktā minimālā alga. Perioda laikā, ko izvērtē šis ziņojums, tika veikta licencēto darbā iekārtošanas aģentūru darbības uzraudzība un 34 aģentūrām, kas neievēroja normatīvo regulējumu, tika atņemtas licences. Valsts darba inspekcija veica 50 īpašas pārbaudes, kuru mērķis bija piespiedu darba gadījumu atklāšana, bet nevienā no šīm pārbaudēm netika atklāti piespiedu darba gadījumi. Valsts darba inspekcija organizēja Baltijas reģionālo konferenci par jautājumiem, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību darba ekspluatācijas nolūkā. Vairākas ministrijas bija iesaistītas dažādos sabiedrību izglītojošos pasākumos, tostarp tika iespiesta ilustrēta grāmata par cilvēku tirdzniecības rezultātā cietušo personu pieredzēm, kas tiks izmantota preventīvajos pasākumos skolās. Valstī darbojās krīzes tālrunu līnijas, kuru operatori saņēma ziņas par iespējamiem cilvēku tirdzniecības gadījumiem. Netika saņemtas ziņas par īpašiem pasākumiem, ko veica publiskais sektors, lai samazinātu pieprasījumu pēc seksa industrijas pakalpojumiem.

Cilvēku tirdzniecības situācija

Kā ziņots iepriekšējo piecu gadu laikā, Latvija ir izcelsmes valsts vīriešu, sieviešu un nepilngadīgo personu tirdzniecībai seksuālas izmantošanas un piespiedu darba nolūkos. Mazākā mērā Latvija ir izcelsmes un mērķa valsts ekspluatācijai, kas ietver noziegumu izdarīšanu piespiedu kārtā. Sievietes un nepilngadīgās no Latvijas ir pakļautas cilvēku tirdzniecībai seksuālas ekspluatācijas nolūkā gan Latvijā, gan citviet Eiropā. Valsts institūcijas ir norādījušas, ka pēdējo gadu laikā pieaudzis nepilngadīgo personu seksuālas ekspluatācijas gadījumu skaits. Nepilngadīgie no bērnu namiem ir pakļauti riskiem, kas saistīti ar cilvēku tirdzniecību seksuālai izmantošanai. Latvijas vīrieši un sievietes ir pakļauti cilvēku tirdzniecībai darba ekspluatācijas nolūkā Eiropas valstīs. Valdības ziņojumos norādīts, ka organizētās noziedzības grupējumi nodarbojas ar darba ekspluatāciju uz Vāciju un Ukrainu. Latvijas sievietes, kas savervētas laulību

reģistrēšanai Rietumeiropas valstīs, visbiežāk Īrijā, ir pakļautas seksuālai izmantošanai, mājkalpotājas un citiem piespiedu darbiem.